

AȘEZAREA DACILOR LIBERI DE LA BOTOȘANI
„GROAPA LUI ICHIM“ (sec. II d. Hr.)
Raport de săpătură pe anul 1994

PAUL ȘADURSCI
 NAPOLEON UNGUREANU

Prin sondajul întreprins în vara anului 1994, s-a urmărit să se constate, în primul rând, dacă așezarea cercetată prin săpătură între anii 1991-1993 pe partea dreaptă a viroagei numită de localnici „Groapa lui Ichim”¹, se întinde și pe malul său stâng. În urma efectuării ultimului sondaj s-a constatat că așezarea dacilor liberi de pe platoul cunoscut și sub numele de „Podișul târgului” este situată pe ambele laturi ale viroagei, pe un teren ușor înclinat spre firul văii, dar la o înălțime care permitea supravegherea văii *Sina*, aflată la cca 2,5 - 3 km spre nord (fig.1). Așezarea la care ne referim este amplasată pe curbele de nivel care indică altitudinea de 188 - 190 m (fig.2).

Pentru a face această constatare s-au săpat secțiunile VI și VII.

Secțiunea a VI-a a fost trasată în prelugirea Secțiunii I-a, peste viroagă, la o distanță de aproximativ 150 de metri. Ea are lungimea de 50 m și lățimea de 2 m. Pe întregul traseu al acestei secțiuni, sub stratul de sol vegetal, între 0,35-0,50 m s-a constatat un strat de cultură aparținând (după materialele arheologice pe care le conține) dacilor liberi. Acest strat coboară în zona locuințelor de suprafață descoperite până la - 0,65 m (fig. 3), iar în porțiunile unde se află locuințe - bordeie sau gropi menajere sau de cult la adâncimi și mai mari (chiar până la - 2,5 m). Pe traseul acestei secțiuni, între m 23,10 și 26,40 s-a descoperit locuința de suprafață nr. 14, prevăzută cu o vatră - cuptoraș amenajată din lut dar conținând și piatră, iar în fața acesteia, pe o suprafață de aproximativ un metru pătrat pardoseala era pavată cu pietre de râu și mici

¹ Alex. Păunescu, Paul Șadurschi, Vasile Chirica, RAJB, I, 1976, p. 55; Alex. Păunescu, Paul Șadurschi, în *Hierasus* IX, 1994, p. 25; Paul Șadurschi și Napoleon Ungureanu, în rapoartele de săpătură prezentate la sesiunile anuale ținute la Iași (1992), Constanța (1993) și Satu-Mare (1994).

lespezi de gresie. În două locuri pe acest pavaj s-au constatat rămășițe de cenușă și tăciuni, iar la aproximativ 60 de centimetri în fața cuptorașului, se află un fragment dintr-o tipsie lucrată din pastă grosieră cu adaos de cioburi pisate și nisip. Sub această vatră - cuptoraș se afla o groapă sub formă de pungă, utilizată, evident drept groapă de cult. În apropiere, la 8,5 m spre nord-nord-est se afla încă o groapă asemănătoare, dar de mai mici proporții (groapa nr. 9). O a treia groapă, observată doar în profilul malului estic al S VI (groapa 12), pare să fi avut o utilitate cu totul minoră, fiind redusă ca proporții și conținând doar piciorușul terminal, inelar, al unei amfore de proveniență romană.

Groapa nr. 9, sub formă de pungă, a început să fie săpată de la - 0,30 m, sub nivelul actual de călcare, ajungând până la adâncimea de 1,55 m având la gură un diametru de 0,80 m, iar la adâncimea de un 1 m cu diametrul său maxim, de 1,10 m. Forma sa este cumva asemănătoare cu cea a gropii nr. 3 (1991), dar spre deosebire de aceasta nu prezintă urme de ardere sau de pregătire îngrijită, iar conținutul său constă doar din lipituri de lut arse, pietre în bună parte calcinate, puține fragmente ceramice, cenușă, tăciuni. Tot din umplutura acestei gropi, pare să provină o greutate de lut, deteriorată, de formă piramidală cu baza pătrată, care din vechime a fost cărată de aluviuni, cu aproximativ 2 m în aval, pe panta ușor înclinată.

Mai clară pare să fie destinația gropii nr. 10, situată sub vatra locuinței 14 (fig. 3), având și ea forma unei pungi al cărei fund se adâncește până la 2,50 m. Această groapă conține mai ales materiale care ar putea proveni de la demolarea unei construcții mai vechi: lipituri de lut în cantitate mare, pietre de gresie de talie ceva mai mare decât lespezile și pietrele de râu din pavajul aflat în fața vetrei locuinței 14. Pietrele cu pete de funingine, erau în bună parte calcinate. Ceramica fragmentară aflată în groapă se încadrează în ambele categorii (modelată cu mâna și la roată) având mai ales culoarea cenușie, dar și roșie - cărămizie. În umplutura de pământ și cenușă cu tăciuni se mai află și trei fragmente de tipsie cu marginea ridicată având diametrele de aproximativ 20-22 cm și fiind lucrate din pastă poroasă, neglijent modelate cu mâna, de culoare cărămizie, conținând, în afară de argilă, cioburi pisate, nisip, cu pereții puternic afumați pe ambele fețe. Fragmente asemănătoare de tipsie s-au mai găsit și în bordeiul 4 de pe malul drept al viroagei². În figura 4 redăm reconstituiri în desen după fragmentele de tipsie (cinci la număr) descoperite până în prezent la „Groapa lui Ichim”.

Secțiunea a VII-a, având lungimea de 50 m, iar lățimea de numai 1, 5 m, s-a executat perpendicular pe Secțiunea a VI-a, în dreptul metrului 30.

Pe traseul secțiunii a VII-a s-a găsit a 15-a locuință „de suprafață”, între m 3,90 și 6,50. Această locuință orientată nord-sud, era în bună parte distrusă,

² Paul Șadurschi, Napoleon Ungureanu, în comunicarea susținută la sesiunea științifică organizată la Muzeul Județean Botoșani în noiembrie 1994.

păstrându-se doar resturi de vatră la adâncimea de - 0,45 m, dar și fragmente aparținând ambelor categorii ceramice, cele lucrate la roată fiind predominant cenușii, dar și roșii, un fragment din toarta unei amfore și multe oase de animale, răspândite pe suprafața pardoselei locuinței lucrată din pământ bătut, aflată la - 0,60-0,65 m față de nivelul de călcare actual. Nu s-au putut observa găuri de la parii sau furcile folosite în construcție.

Pe traseul aceluiași șanț (VII), între 10 m și 13,15, s-a descoperit groapa unui bordei (Bd.7) orientat și acesta, pe direcția nord - sud, a cărui pardoseală coboară până la - 1,50 m față de nivelul de călcare actual. Și această pardoseală este formată din pământ bătut iar intrarea în acest „bordei” se făcea după toate probabilitățile pe latura sa estică. Bordeiul pare să fi fost părăsit cu câțva timp în urmă, deoarece ne-a oferit un inventar destul de sărac, compus din fragmente ceramice diferite, mai de luat în seamă fiind un picior de fructieră fragmentar, lucrat la roată din pastă fină de culoare cenușie.

Între metrii 33,50 și 38 s-a descoperit o groapă menajeră de formă neregulată, având adâncimea de 1,60 m de la nivelul de călcare actual și de 1,25 m de la nivelul de călcare antic (gr. 11). Această groapă era tixită cu oase de animale și foarte puține fragmente ceramice din ambele categorii. După toate aparanțele este vorba de o locuință-bordei părăsită și transformată într-o groapă menajeră. Bogăția materialului arheologic din această groapă ne va oferi date prețioase în legătură cu animalele pe care le creșteau dacii liberi din această zonă pe lângă casă și eventual cele pe care le vânau de obicei.

Între m 24,50 și 26,85, o altă groapă (g. 13) simetrică, sub forma unui cazan, adâncă de numai un metru când a fost săpată, iar în prezent avându-și fundul la - 1,40 m, a putut fi observată doar la taluzarea peretelui sudic al S VII, în vederea desenării profilului și se înțelege că s-au găsit foarte puține materiale, nesemnificative, provenind din această groapă.

Descoperirile făcute până în prezent la „Groapa lui Ichim”, pe ambele maluri ale viroagei își găsesc, în mare, corespondente în ceea ce a fost definit în 1973, drept cultura carpică³. Există și mici deosebiri, între care menționăm prezența unei forme ceramice arhaice de sorginte traco-getică la Botoșani, *tipsia*⁴, această formă dispărând la carpi.

Prezența tipsiei în așezarea dacilor liberi de la Botoșani credem că trebuie pusă în legătură cu *costobocii*, o altă grupare de triburi geto-dace⁵ ajunsă în secolul al II-lea d. Hr. la culmea dezvoltării sale⁶ și a cărei dispariție se petrece

³ Gh. Bichir, *Cultura carpică*, 1973, passim.

⁴ Emil Moscalu, *Ceramica traco-getică*, București, 1983, p. 87-88.

⁵ Nicolae Gostar, în *Hăbășești*, 1954, p. 558-580.

⁶ Gh. Bichir, *ibidem*, p. 173.

în jurul anului 170 d. Hr. în împrejurări oarecum confuze. Dar împărțirea *dacilor liberi* în populații carpice și costoboce este arbitrară⁷, particularitățile regionale neputând delimita culturi aparte.

L'HABITAT DES DACES LIBRES DE BOTOȘANI
„GROAPA LUI ICHIM“
Le compagne 1994

Résumé

Avec les foilles de 1994, on est arrivé totalement à 15 habitations de surface et 7 habitations demi-anfouies (huttes) creusées sur les 7 sections exécutées entre les années 1991-1994.

On a pu affirmer maintenant, avec plus de sûreté que „le plateau“, fait partie des formes céramiques traditionnelles, héritées de la culture traco-gétique, conserve seulement dans un certain milieu des Daces libres, probablement de la population costoboque, qui a conservé cette forme céramique d'origine tracique.

⁷ Ion Ioniță, *Din istoria și civilizația dacilor liberi*, 1982, p.119.

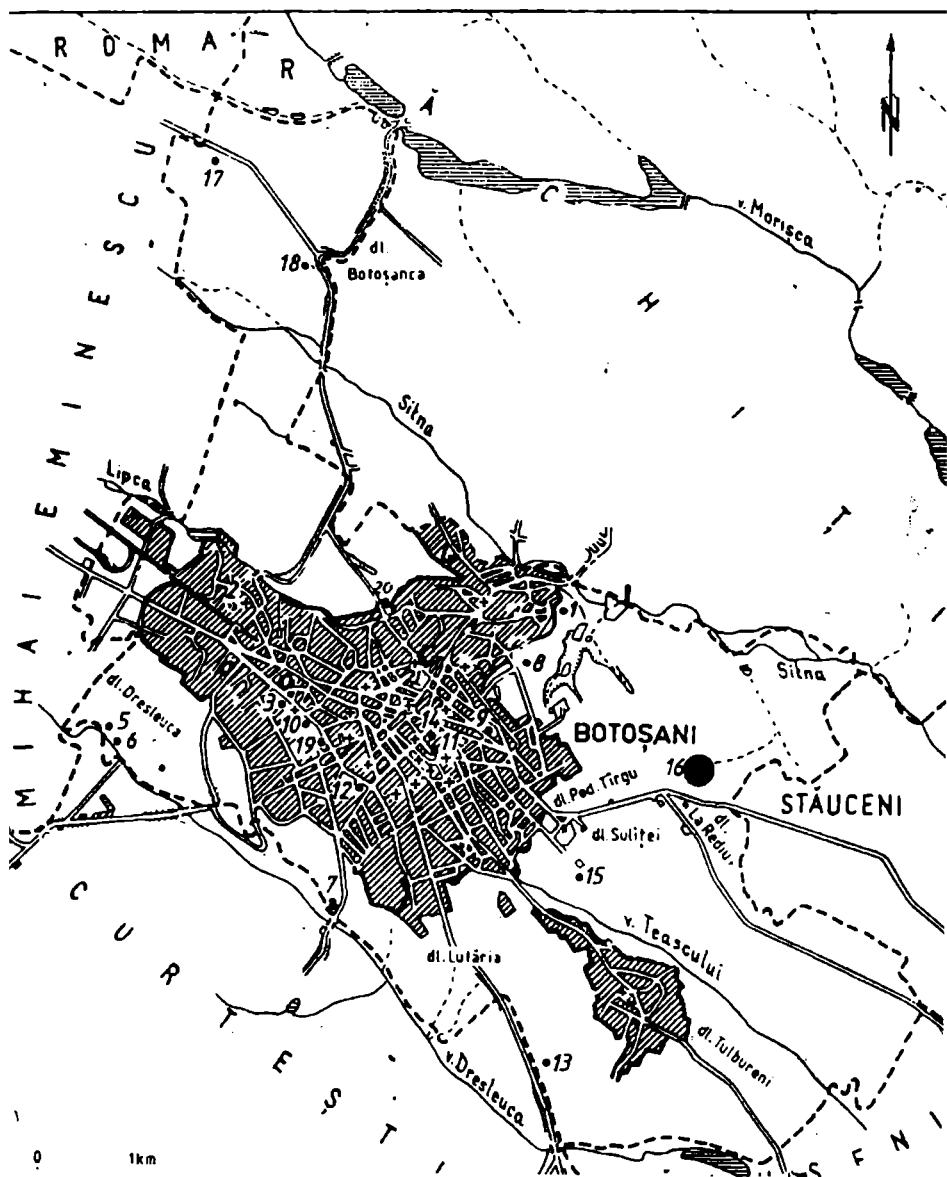

Fig. 1. Situația așezării dacilor liberi de la „Groapa lui Ichim”
față de municipiul Botoșani

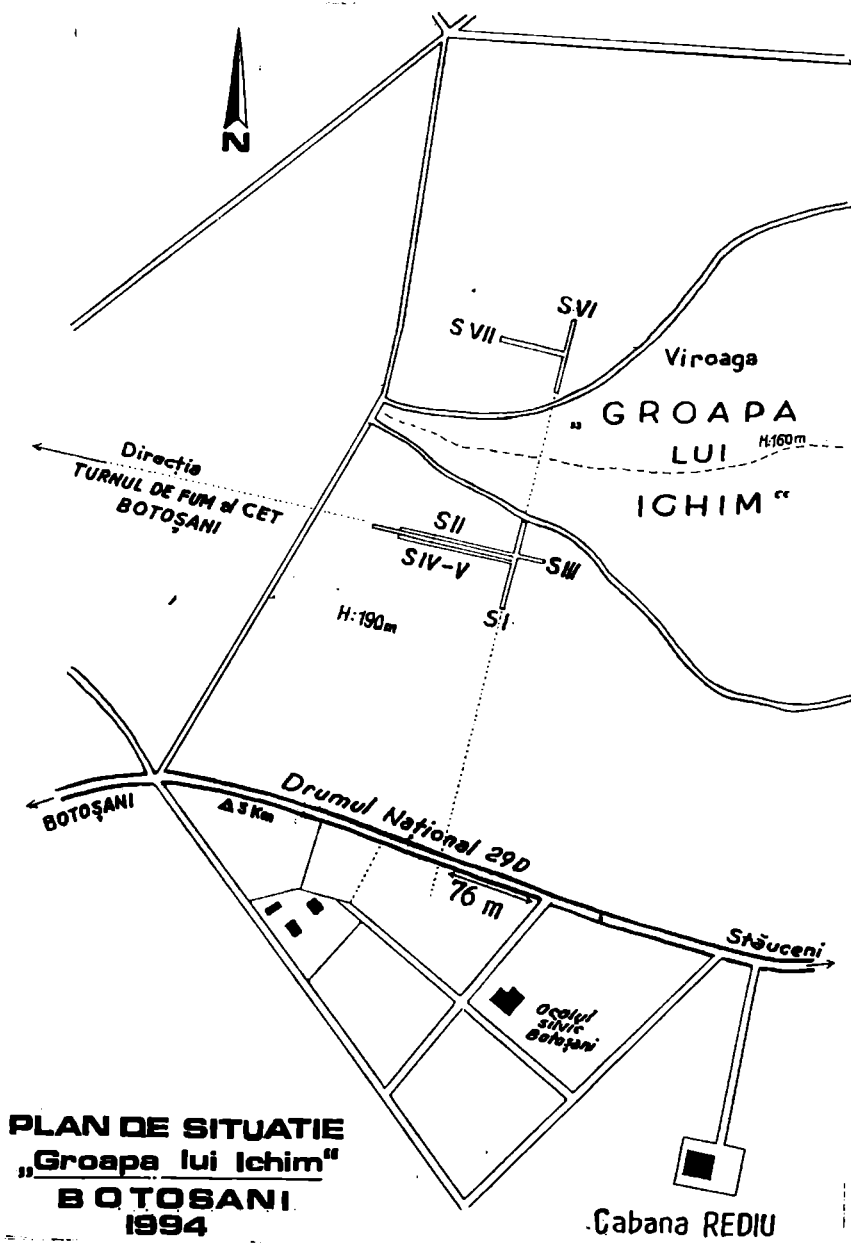

Fig. 2. Planul de situație al săpăturilor, până în 1994

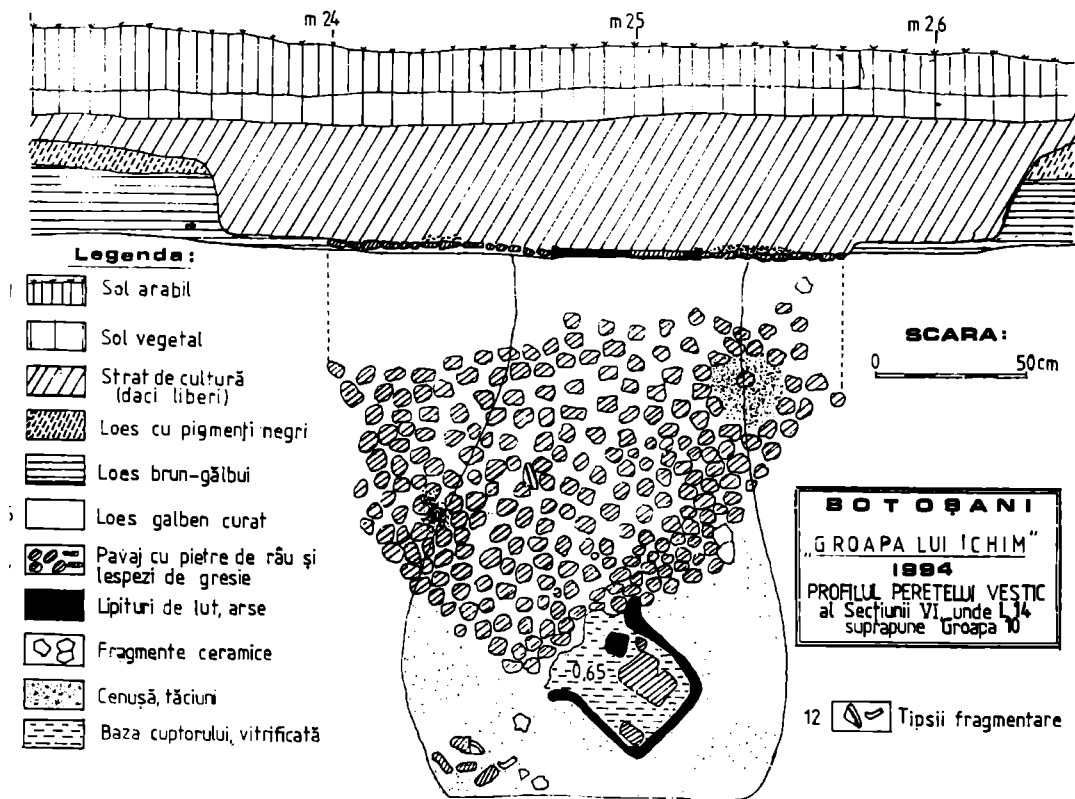

Fig. 3. Detalii prezentând suprapunerea gropii 10. (rituală) de locuința de suprafață, 14

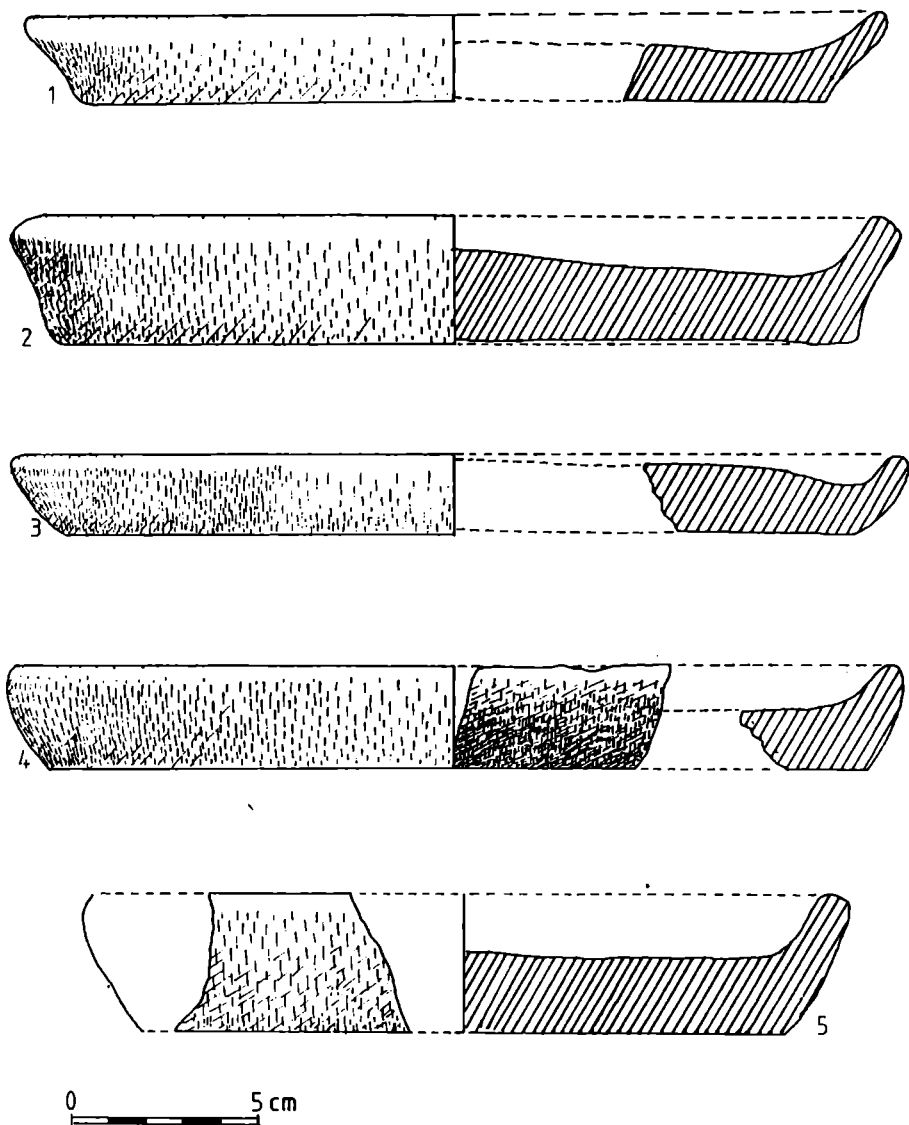

Fig. 4. Reconstituiri ale unor tipsii după fragmentele descoperite la Botoșani, „Groapa lui Ichim“